

BERGAMA ÇEVRE KORUMA OLAYINA İLİŞKİN DANIŞTAY KARARI

T.C Danıştay Altıncı Daire

Esas No:1996/5477, Karar No:1997/2312

Temyiz isteminde bulunanlar: Mehmet Kurnaz ve arkadaşları

Vekiller:

Av. Senih Özay 1. Beyler No:51/306 Konak-İzmir

Karşı Taraf:1-Çevre Bakanlığı-Ankara

2-Davalı İdare Yanında Davaya Katılan: Eurogold Madencilik A.Ş.

Vekili Av. Selçuk Ömerbaş

Bağış Sok. No.14/8 Kocatepe-Ankara

İstemin Özeti: İzmir 1. İdare mahkemesinin 02 Temmuz 1996 günlü, E. 1994/643 K:

1996/538 sayılı kararının usul ve yasaya aykırı olduğu öne sürülerek bozulması

istenilmektedir.

Davalı İdare Ve Müdahil Savunmalarının Özeti:

Temyiz edilen kararda bozma nedenlerinden hiç biri bulunmadığından usul ve kanuna uygun olan kararın onanması gerektiği savunulmaktadır.

Tetkik Hakimi Selçuk Topal'ın düşüncesi:

Belirli dengelerle varlığını sürdüren çevrede, sistemi oluşturan denge unsurlarının yitilmesi halinde bozulmalar meydana gelecek ve bu bozulmalar üzerinde yabancı zehirlere yol açacak, çevre kirliliğini oluşturacaktır. İnsan yaşamının sağlıklı, dengeli ve bozulmamış bir çevrede sürdürülmesi esastır. Çevrenin korunması insan yaşamı için vazgeçilmezdir. İnsanın doğal yaşamı için vazgeçilmezdir. İnsanın doğal yaşam temellerinin korunması ve geliştirilmesi için çevrenin önemi öncelik kazanmaktadır. Çevresel Etki Değerlendirme ve bilirkişi raporlarının değerlendirilmesinden, siyanürlü altın madeni işletmeciliğinin, çevre ve insan sağlığı için olumsuz etkiler yaratacak potansiyel bir risk ve tehdit unsuru olduğu sonucuna varılmaktadır.

Doğa ve insan yaşamı üzerindeki bu risk faktörünün gerçekleşmesi olasılığı göz ardı edilmeksizin, faaliyet sonucu elde edilecek ekonomik değer bir tarafa bırakılarak kamu yararının insan yaşamı lehine değerlendirilmesi kaçınılmazdır. Doğa ve insan yaşamı üzerindeki olumsuz yönde risk oluşturabilecek bu faaliyete ekonomik değeri düşürerek izin verilmesinde kamu yararının varlığından söz edilemez.

Bu nedenle, anılan işletme için izin verilmesi yolundaki dava konusu işlemde Anayasal ve yasal düzenlemelerle kamu yararına uygunluk bulunmadığından, davanın reddi yolunda verilen temyize konu İdare Mahkemesi kararının bozulmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Savcı Habibe Ünal'ın Düşüncesi:

Dava, Dikili, Bergama, Ovacık ve Çamköy Köyleri çevresinde Eurogold Madencilik A.Ş. tarafından yapılacak altın madenciliğine taahhütname koşullarının yerine getirilmesi,

işletme öncesinde, işletme sırasında ve işletme kapandıktan sonra firmanın sorumluluğunun sona ermesine kadar geçecek süre içerisinde İzmir Valiliğinin başkanlığında ve koordinatörlüğünde oluşturulacak İzleme Denetleme Komisyonunca faaliyetinin taahütname çerçevesinde izlenmesi ve denetlenmesi, çevre yasalarına uyulması ile ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından yürürlükteki mevzuat uyarınca diğer önlemlerin alınması kaydıyla izin verilmesine ilişkin Çevre Bakanlığı işleminin iptali isteğiyle açılmış İdare Mahkemesince davalı Bakanlığın yasaların kendisine verdiği yetki ve sorumluluklar dahilinde konuya detaylı bir şekilde incelediği, ülkenin kalkınması, çevre değerlerinin korunması, halkın sağlığı ve güvenliği açısından alınması gereken önlemleri en ince ayrıntılarına kadar saptayarak bunların şirketçe yerine getirilmesine taahütname altına aldığı ve işletmenin her safhada denetlenmesini sağlayacak koşulları belirlediği, yaptırılan keşif ve bilirkişi incelemesi sonucu düzenlenen raporda da şirketin insan ve çevre sağlığı hususunda taahütnamede öngörülen koşullara titizlikle uyacağına ve gerek işletme ve gerekse işletme sonrası dönemleri kapsayan izleme ve denetim sorumluluklarının merkezi ve yerel otoritelerce harfiyen yerine getirileceğine olan güvене bağlı kalınarak dava konusu izin işleminin toplum sağlığı, doğal bitki örtüsü, tarihi ve kültürel zenginlikler, zeytinlik ve diğer tarım ürünleri üzerinde kamu yararı ve mevcut yasal düzenlemeler açısından bir sakınca yaratmadığı belirtildiği, alınan bilirkişi raporunun dava ve işlem dosyalarındaki bilgi ve belgelerle birlikte değerlendirilmesinden dava konusu işlemde mevzuata aykırı bir durum bulunmadığı sonucuna varıldığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş, bu karar davacılar tarafından temyiz edilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 56. maddesinde, herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğu, çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemenin devletin ve vatandaşların ödevi olduğu kurala bağlanmış, 2972 sayılı Çevre Kanununun 1. maddesinde de bu kanunun amacının bütün vatandaşların ortak varlığı olan çevrenin korunması, iyileştirilmesi; kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun şekilde kullanılması ve korunması; su, toprak ve hava kirliliğinin önlenmesi; ülkenin bitki ve hayvan varlığı ile doğal tarihsel zenginliklerinin korunarak, bu günkü ve gelecek kuşakların sağlık, uygarlık ve yaşam düzeyinin geliştirilmesi ve güvence altına alınması için yapılacak düzenlemeleri ve alınacak önlemleri ekonomik ve sosyal kalkınma hedefleriyle uyumlu olarak belirli ve hukuki teknik esaslara göre düzenlemek olduğu belirtilmiştir. Dava konusu olayda altın işletmeciliğinde kullanılacak temel maddenin zehirleyici özelliklere sahip siyanür olması konuyu önemli kılmaktadır.

İdare mahkemesince yaptırılan keşif ve bilirkişi incelemesi sonucu düzenlenen raporda, şirketin taahütnamede öngörülen koşulları aynen yerine getireceği varsayımına dayanılarak inceleme yapılmış ve koşulların titizlikle uygulanacağına izleme ve denetim sorumluluklarının merkezi ve yerel otoritelerce harfiyen yerine getirileceğine olan güvене bağlı kalınarak görüş getirilmiş. Şirket tarafından taahüt edilen önlemlerin alınması veya bazı nedenlerle alınan önlemlerin eksiksiz hale gelmesi durumunda siyanür ve diğer zararlı gaz ve ağır metallerin havaya, suya, toprağa doğrudan karışması sonucu çevrenin ve insan sağlığını çok büyük ölçüde ilgilendiren böyle bir konuda tüm olasılıkların ayrıntılı bir şekilde incelenerek ortaya konulması gerektiğinden İdare Mahkemesince aynı bilirkişi kurulundan ek rapor alınarak, gerekirse yeniden keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılmak suretiyle belirtilen konulara açıklık getirildikten sonra bilirkişilerce gerek duyulan ilave çalışmalarının işletme döneminde yerine getirileceğine, Eurogold Madencilik A.Ş. firmasının insan ve çevre sağlığı hususlarında 18.10.1994 tarihli taahütnamede öngörülen koşullara uyacağına ve gerekse işletme sonrası dönemleri kapsayan izleme ve denetim sorumluluklarının merkezi ve yerel otoritelerce yerine getirileceğine olan güvене bağlı kalarak dava konusu işlemin toplum sağlığı, doğal bitki örtüsü, tarihi ve kültürel

zenginlikler, zeytinlik ve diğer tarım ürünleri üzerinde kamu yararı ve mevcut yasal düzenlemeler açısından bir sakınca yaratmayacağı sonucuna varıldığından, dava konusu işlemde mevzuata aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davanın karar reddine karar verilmiş; karar davacılar vekili tarafından temyiz edilmiştir.

2709 sayılı T.C Anayasasının 17. maddesinde; "Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir." 56. maddesinde: "Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir. Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak, insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi arttırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlıklı kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler..." kuralları yer almıştır.

2872 Sayılı Çevre Kanununun 1. maddesinde de, kanunun amacının, bütün vatandaşların ortak varlığı olan çevrenin korunması, iyileştirilmesi; kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun şekilde kullanılması ve korunması; su, toprak ve hava kirlenmesinin önlenmesi; ülkenin bitki ve hayvan varlığı ile doğal ve tarihsel zenginliklerinin korunarak, bu günkü ve gelecek kuşakların sağlık, uygarlık ve yaşam düzeyinin geliştirilmesi ve alınacak önlemleri, ekonomik ve sosyal kalkınma hedefleriyle uyumlu olarak belirli hukuki ve teknik esaslara göre düzenlemek olduğu belirtilmiştir.

Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) ve bilirkişi raporlarında: siyanür işlemlerinin atmosfer, yer altı suyu, flora-fauna, gürültü ve titreşim, arazi kullanımı üzerindeki etkileri incelenmiş; bölge topraklarının sudan (yüzey taşkını ile) ve rüzgardan olan erozyon potansiyelinin nispeten yüksek ve orman topraklarının erozyon derecelerinin 2 ve 3. sınıf diğer yerlerde 1. sınıf olduğu, ormanın erozyon ve toplum sağlığı yönünden katkısının bulunduğu, zemin geçirimli özelliğe sahip olduğu, yörenin 1. derece deprem kuşağında yer aldığı, yer altı suyunun beslenmesinin yağıştan ve yüzeysel akıştan süzülme ile oluştuğu, proje sahasındaki yağışların taşkınlara neden olacağı, kış mevsiminde ve ilkbaharda yağış miktarı ve şiddetinin oldukça yüksek olması nedeniyle toplama havzasında bu mevsimlerde taşkınlar olduğu yöre halkının yer altı suyunu kullandığı, bir sızıntı durumunda yer altı suyuna zehirli atıkların karışabileceği siyanür açısından Ph değerlerinin önemli olduğu ve değerlerin yağışlardan etkilendiği, Ph değerinin düşmesi durumunda siyanürün en tehlikeli olan HCN (Hidrojen siyanür) gazına dönüşeceği, HCN'nin düşük kaynama noktasına sahip olduğu, siyanürün büyük toprak katmanları tarafından çok miktarda uzaklaştırılsa da zaman içerisinde hidroliz gibi nedenlerle yeniden su ortamına salıverildiği, işletme sonucunda ortaya çıkacak ağır metallerin izlenmesi gerektiği, atık barajında bulunan maddelerin yer altı suyu üzerine olası etkisinin 20-25 yıl sürebileceği, işletme sonrasında işletmecinin 5 yıllık bir izleme süresi taahhüdünde bulunduğu, bölgede ayrıltılı bir hidrojeojik etüd yaptırılmasının gerekli olduğu, atık barajında astarı kendi geçirgenliğinden ve astardaki delik ve kusurlardan dolayı sızıntılar olabileceği, bu nedenle atık barajı ve astarlama işleminin önemli olduğu, atmosfer yada toprağa bir sızıntı durumunda çevrenin ve flora-faunanın olumsuz etkilere maruz kalabileceği; firmanın iyi niyeti, taahhüt neme öngörülen koşullara titizlikle uyulacağı, izleme ve denetleme sorumluluklarının merkezi ve yerel otoritelerce harfiyen yerine getirileceğine olan güvene bağlı kalınarak, dava konusu işlemde kamu yararı ve mevcut yasal düzenlemeler açısından sakınca bulunmadığı belirtilmiştir. Yukarıda sözü edilen rapordan, altın madenciliğinde, liç işleminde kullanılan siyanür ve ortaya çıkacak diğer ağır metallerin çevre ve insan sağlığı için olumsuz etkiler yaratacak olası bir risk ve tehdit unsuru oluşturduğu, özellikle çok kuvvetli bir zehir olan siyanürün toprağa, suya ve havaya karıştığı zaman her türlü canlı açısından zararlı olduğu,

dolayısıyla proses gereği atık barajlarına pompalanan siyanürlü atıkların, geçirimsiz olarak planlanan bu atık barajlarından oluşabilecek sızıntılar nedeniyle su kaynaklarına ve diğer kullanım alanlarına ulaşma olasılığı bulunduğu ve siyanürlü altın madeni işletilmesinde risk unsurunun ön plana çıktığı, ayrıca aynı risk sebebiyle bu bölgelerdeki flora ve faunanın da bozulma tehdidi altında kaldığı anlaşıldığından, siyanürün insan sağlığı ve çevre açısından çok büyük bir risk oluşturması karşısında daha da duyarlı olunması zorunludur. Çevre, doğal ve yapay unsurları içinde barındıran ve her türlü insan faaliyetinin yer aldığı belirli dengelerle varlığını sürdürmektedir. Sistemi oluşturan denge unsurlarının yitilmesi halinde çevrede meydana gelecek bozulmaların canlılar üzerinde yıkıcı etkilere yol açacağı ve çevre kirliliğini oluşturacağı tabiidir. Canlı yaşamın en önemlisi olan insan yaşamının sağlıklı, dengeli bozulmamış bir çevrede sürdürülmesi esastır. İnsan yaşamının korunması bir öncelik olduğuna göre insanın doğal yaşam temelinin korunması ve geliştirilmesi gerekmekte ve çevrenin korunması insan yaşamının vazgeçilmez bir unsuru olmaktadır. Bu durumda yukarıdaki saptamalardan hareketle dava konusu altın madeni işletme yönteminin yarattığı sakıncaların doğrudan ve dolaylı olarak insan yaşamı ile ilgili olması karşısında, belirtilen Anayasa ve yasa hükümleri de dikkate alınarak dava konusu idari işlemin yargısal denetiminde öncelikle kamu yararı ve bu kavramdaki önceliklerin irdelenmesi gerekmektedir.

İşletmecinin iyi niyeti, önlemlerin titizce denetlenmesi gibi kavramlara bağlı kalınarak faaliyet sonucunda elde edilecek ekonomik değer, doğada ve doğrudan veya dolaylı olarak insan yaşamı üzerindeki risk faktörünün gerçekleşmesi halinde meydana getireceği tahribatın karşılaştırılması halinde kamu yararının öncelikle insan yaşamı lehine değerlendirilmesi doğaldır. Siyanür içi yöntemi ile altın madeni işletilmesinde işletmeciyel ve yapılacak olan denetime duyulan güvene bağlı olarak risk olasılığının azalacağından söz etmek mümkün değildir. Yukarıdaki teknik ve hukuk belirlemeler karşısında, insanın yaşama hakkını ve devletin de çevre sağlığını koruma, çevre kirlenmesini önleme, herkesin hayatını **beden ve ruh sağlığı** içersinde sürdürmesini sağlama ödevlerini dikkate aldığımızda, Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) ve bilirkişi raporlarında da öngörülen olası risk faktörleriyle çalışan ve bu riskin gerçekleşmesi halinde doğrudan veya çevrenin bozulması ile dolaylı olarak insan yaşamını etkileyeceği kesin olan siyanür içi yöntemi ile altın madeni işletilmesine izin verilmesi yolundaki dava konusu işlemde kamu yararına uygunluk bulunmamaktadır. Bu durumda, davanın reddi yolunda verilen İdare mahkemesi kararında isabet görüşmemiştir.

Açıklanan nedenlerle İzmir 1. İdare Mahkemesinin 02 Temmuz 1996 günü, E:1994/643 K: 1996/583 sayılı kararının bozulmasına, 503.500 lira karar harcı ile fazladan yatırılan 376.200 lira harcın temyiz isteminde bulunana iadesine dosyanın adı geçen mahkemeye gönderilmesine 13 Mayıs 1997 gününde oybirliğiyle karar verildi.

Başkan-Gürbüz Önbilgin, Üye-Yaşar Selim Asmaz, Üye-Açar Oltulu, Üye Bekir Aksoylu,
Üye-Faruk Öztürk

(Bergama Belediyesi Yayınları No:31'den aynen alınmıştır.)

T.C.

DANIŞTAY

6. DAİRE

E. 1996/5477

K. 1997/2312

T. 13.5.1997

- SİYANÜRLE ALTIN MADENİ İŞLETİLMESİ (İşletmeciyeye ve Yapılacak Olan Denetime Duyulan Güvene Bağlı Olarak Risk Olasılığının Azalacağından Söz Edilemeyeceği)
- ALTIN MADENİ İŞLETİLMESİ (Siyanürle - İşletmeciyeye ve Yapılacak Olan Denetime Duyulan Güvene Bağlı Olarak Risk Olasılığının Azalacağından Söz Edilemeyeceği)
- KAMU YARARI (Siyanürle Altın Madeni İşletilmesi - İşletmeciyeye ve Yapılacak Olan Denetime Duyulan Güvene Bağlı Olarak Risk Olasılığının Azalacağından Söz Edilemeyeceği)
- İNSAN YAŞAMI LEHİNE DEĞERLENDİRİLME ZORUNLULUĞU (Siyanürle Altın Madeni İşletilmesi - İşletmeciyeye ve Yapılacak Olan Denetime Duyulan Güvene Bağlı Olarak Risk Olasılığının Azalacağından Söz Edilemeyeceği)
- ÇEVRE KİRLİLİĞİ (Siyanürle Altın Madeni İşletilmesi - İşletmeciyeye ve Yapılacak Olan Denetime Duyulan Güvene Bağlı Olarak Risk Olasılığının Azalacağından Söz Edilemeyeceği)

2709/m.[17,56](#)

2872/m.[1](#)

ÖZET : Dava konusu altın madeni işletme yönteminin yarattığı sakıncaların doğrudan ve dolaylı olarak insan yaşamı ile ilgili olması karşısında, belirtilen Anayasa ve yasa hükümleri de dikkate alınarak dava konusu idari işlemin yargısal denetiminde öncelikle kamu yararı ve bu kavramdaki önceliklerin irdelenmesi gerekmektedir.

İşletmecinin iyi niyeti, önlemlerin titizce denetlenmesi gibi kavramlara bağlı kalınarak faaliyet sonucunda elde edilecek ekonomik değer, doğada ve doğrudan veya dolaylı olarak insan yaşamı üzerindeki risk faktörünün gerçekleşmesi halinde meydana getireceği tahribatın karşılaştırılması halinde kamu yararının öncelikle insan yaşamı lehine değerlendirilmesi doğaldır. Siyanür liçi yöntemi ile altın madeni işletilmesinde işletmeciyeye ve yapılacak olan denetime duyulan güvene bağlı olarak risk olasılığının azalacağından söz etmek mümkün değildir.

İstemin Özeti: İzmir 1. İdare Mahkemesinin 2.7.1996 günlü, E. 1994/643 K: 1996/538 sayılı kararının usul ve yasaya aykırı olduğu öne sürülerek bozulması istenilmektedir.

Davalı İdare Ve Müdahil Savunmalarının Özeti:

Temyiz edilen kararda bozma nedenlerinden hiç biri bulunmadığından usul ve kanuna uygun olan kararın onanması gerektiği savunulmaktadır.

Tetkik Hakimi Selçuk Topal'ın Düşüncesi: Belirli dengelerle varlığını sürdüren çevrede, sistemi oluşturan denge unsurlarının yitirilmesi halinde bozulmalar meydana gelecek ve bu bozulmalar üzerinde yabancı zehirlere yol açacak, çevre kirliliğini oluşturacaktır. İnsan yaşamının sağlıklı, dengeli ve bozulmamış bir çevrede sürdürülmesi esastır. Çevrenin korunması insan yaşamı için vazgeçilmezdir. İnsanın doğal yaşamı için vazgeçilmezdir. İnsanın doğal yaşam temellerinin korunması ve geliştirilmesi için çevrenin önemi öncelik kazanmaktadır.

Çevresel Etki Değerlendirme ve bilirkişi raporlarının değerlendirilmesinden, siyanürlü altın madeni işletmeciliğinin, çevre ve insan sağlığı için olumsuz etkiler yaratacak potansiyel bir risk ve tehdit unsuru olduğu sonucuna varılmaktadır.

Doğa ve insan yaşamı üzerindeki bu risk faktörünün gerçekleşmesi olasılığı göz ardı edilmeksizin, faaliyet sonucu elde edilecek ekonomik değer bir tarafa bırakılarak kamu yararının insan yaşamı lehine değerlendirilmesi kaçınılmazdır. Doğa ve insan yaşamı üzerindeki olumsuz yönde risk oluşturabilecek bu faaliyete ekonomik değeri düşünerek izin verilmesinde kamu yararının varlığından söz edilemez.

Bu nedenle, anılan işletme için izin verilmesi yolundaki dava konusu işlemde Anayasal ve yasal düzenlemelerle kamu yararına uygunluk bulunmadığından, davanın reddi yolunda verilen temyize konu İdare Mahkemesi kararının bozulmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Savcı Habibe Ünal'ın Düşüncesi: Dava, Dikili, Bergama, Ovacık ve Çamköy Köyleri çevresinde Eurogold Madencilik A.Ş. tarafından yapılacak altın madenciliğine taahhütname koşullarının yerine getirilmesi, işletme öncesinde, işletme sırasında ve işletme kapandıktan sonra firmanın sorumluluğunun sona ermesine kadar geçecek süre içerisinde İzmir Valiliğinin başkanlığında ve koodinatörlüğünde oluşturulacak İzleme Denetleme Komisyonunca faaliyetinin taahhütname çerçevesinde izlenmesi ve denetlenmesi, çevre yasalarına uyulması ile ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından yürürlükteki mevzuat uyarınca diğer önlemlerin alınması kaydıyla izin verilmesine ilişkin Çevre Bakanlığı işleminin iptali isteğiyle açılmış İdare Mahkemesince davalı Bakanlığın yasaların kendisine verdiği yetki ve sorumluluklar dahilinde konuya detaylı bir şekilde incelediği, ülkenin kalkınması, çevre değerlerinin korunması, halkın sağlığı ve güvenliği açısından alınması gereken önlemleri en ince ayrıntılarına kadar saptayarak bunların şirketçe yerine getirilmesine taahhütname altına aldığı ve işletmenin her safhada denetlenmesini sağlayacak koşulları belirlediği, yaptırılan keşif ve bilirkişi incelemesi sonucu düzenlenen raporda da şirketin insan ve çevre sağlığı hususunda taahhütnamede öngörülen koşullara titizlikle uyacağına ve gerek işletme ve gerekse işletme sonrası dönemleri kapsayan izleme ve denetim sorumluluklarının merkezi ve yerel otoritelerce harfiyen yerine getirileceğine olan güvene bağlı kalınarak dava konusu izin işleminin toplum sağlığı, doğal bitki örtüsü, tarihi ve kültürel zenginlikler, zeytinlik ve diğer tarım ürünleri üzerinde kamu yararı ve mevcut yasal düzenlemeler açısından bir sakınca yaratmadığı belirtildiği, alınan bilirkişi raporunun dava ve işlem dosyalarındaki bilgi ve belgelerle birlikte değerlendirilmesinden dava konusu işlemde mevzuata aykırı bir durum bulunmadığı sonucuna

varıldığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş, bu karar davacılar tarafından temyiz edilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 56. maddesinde, herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğu, çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemenin devletin ve vatandaşların ödevi olduğu kurala bağlanmış, 2872 sayılı Çevre Kanununun 1. maddesinde de bu kanunun amacının bütün vatandaşların ortak varlığı olan çevrenin korunması, iyileştirilmesi; kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun şekilde kullanılması ve korunması; su, toprak ve hava kirliliğinin önlenmesi; ülkenin bitki ve hayvan varlığı ile doğal tarihsel zenginliklerinin korunarak, bu günkü ve gelecek kuşakların sağlık, uygarlık ve yaşam düzeyinin geliştirilmesi ve güvence altına alınması için yapılacak düzenlemeleri ve alınacak önlemleri ekonomik ve sosyal kalkınma hedefleriyle uyumlu olarak belirli ve hukuki teknik esaslara göre düzenlemek olduğu belirtilmiştir.

Dava konusu olayda altın işletmeciliğinde kullanılacak temel maddenin zehirleyici özelliklere sahip siyanür olması konuyu önemli kılmaktadır.

İdare mahkemesince yaptırılan keşif ve bilirkişi incelemesi sonucu düzenlenen raporda, şirketin taahhütnamede öngörülen koşulları aynen yerine getireceği varsayımına dayanılarak inceleme yapılmış ve koşulların titizlikle uygulanacağına izleme ve denetim sorumluluklarının merkezi ve yerel otoritelerce harfiyen yerine getirileceğine olan güvene bağlı kalınarak görüş getirilmiştir. Şirket tarafından taahhüt edilen önlemlerin alınması veya bazı nedenlerle alınan önlemlerin eksiksiz hale gelmesi durumunda siyanür ve diğer zararlı gaz ve ağır metallerin havaya, suya, toprağa doğrudan karışması sonucu çevrenin ve insan sağlığını çok büyük ölçüde ilgilendiren böyle bir konuda tüm olasılıkların ayrıntılı bir şekilde incelenerek ortaya konulması gerektiğinden İdare Mahkemesince aynı bilirkişi kurulundan ek rapor alınarak, gerekirse yeniden keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılmak suretiyle belirtilen konulara açıklık getirildikten sonra bilirkişilerce gerek duyulan ilave çalışmalarının işletme döneminde yerine getirileceğine, Eurogold Madencilik A.Ş. firmasının insan ve çevre sağlığı hususlarında 18.10.1994 tarihli taahhütnamede öngörülen koşullara uyacağına ve gerekse işletme sonrası dönemleri kapsayan izleme ve denetim sorumluluklarının merkezi ve yerel otoritelerce yerine getirileceğine olan güvene bağlı kalarak dava konusu işlemin toplum sağlığı, doğal bitki örtüsü, tarihi ve kültürel zenginlikler, zeytinlik ve diğer tarım ürünleri üzerinde kamu yararı ve mevcut yasal düzenlemeler açısından bir sakınca yaratmayacağı sonucuna varıldığından, dava konusu işleminde mevzuata aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davanın karar reddine karar verilmiş; karar davacılar vekili tarafından temyiz edilmiştir.

2709 sayılı T.C Anayasasınının 17. maddesinde; "Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir." 56. maddesinde: "Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir. Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak, insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi arttırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlıklı kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler..." kuralları yer almıştır.

2872 Sayılı Çevre Kanununun 1. maddesinde de, kanunun amacının, bütün vatandaşların ortak varlığı olan çevrenin korunması, iyileştirilmesi; kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun şekilde kullanılması ve korunması; su, toprak ve hava kirlenmesinin önlenmesi; ülkenin bitki ve hayvan varlığı ile doğal ve tarihsel zenginliklerinin

korunarak, bu günkü ve gelecek kuşakların sağlık, uygarlık ve yaşam düzeyinin geliştirilmesi ve alınacak önlemleri, ekonomik ve sosyal kalkınma hedefleriyle uyumlu olarak belirli hukuki ve teknik esaslara göre düzenlemek olduğu belirtilmiştir.

Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) ve bilirkişi raporlarında; siyanür işlemlerinin atmosfer, yer altı suyu, flora-fauna, gürültü ve titreşim, arazi kullanımı üzerindeki etkileri incelenmiş; bölge topraklarının sudan (yüzey taşkını ile) ve rüzgardan olan erozyon potansiyelinin nispeten yüksek ve orman topraklarının erozyon derecelerinin 2 ve 3. sınıf diğer yerlerde 1. sınıf olduğu, ormanın erozyon ve toplum sağlığı yönünden katkısının bulunduğu, zemin geçirimli özelliğe sahip olduğu, yörenin 1. derece deprem kuşağında yer aldığı, yer altı suyunun beslenmesinin yağıştan ve yüzeysel akıştan süzülme ile oluştuğu, proje sahasındaki yağışların taşkınlara neden olacağı, kış mevsiminde ve ilkbaharda yağış miktarı ve şiddetinin oldukça yüksek olması nedeniyle toplama havzasında bu mevsimlerde taşkınlar olduğu yöre halkının yer altı suyunu kullandığı, bir sızıntı durumunda yer altı suyuna zehirli atıkların karışabileceği siyanür açısından Ph değerlerinin önemli olduğu ve değerlerin yağışlardan etkilendiği, Ph değerinin düşmesi durumunda siyanürün en tehlikeli olan HCN (Hidrojensiyanür) gazına dönüşeceği, HCN'nin düşük kaynama noktasına sahip olduğu, siyanürün büyük toprak katmanları tarafından çok miktarda uzaklaştırılsa da zaman içerisinde hidroliz gibi nedenlerle yeniden su ortamına salıverildiği, işletme sonucunda ortaya çıkacak ağır metallerin izlenmesi gerektiği, atık barajında bulunan maddelerin yer altı suyu üzerine olası etkisinin 20-25 yıl sürebileceği, işletme sonrasında işletmecinin 5 yıllık bir izleme süresi taahhüdünde bulunduğu, bölgede ayrıntılı bir hidrojeojik etüd yaptırılmasının gerekli olduğu, atık barajında astarı kendi geçirgenliğinden ve astardaki delik ve kusurlardan dolayı sızıntılar olabileceği, bu nedenle atık barajı ve astarlama işleminin önemli olduğu, atmosfer yada toprağa bir sızıntı durumunda çevrenin ve flora-faunanın olumsuz etkilere maruz kalabileceği; firmanın iyi niyeti, taahhütnemede öngörülen koşullara titizlikle uyulacağı, izleme ve denetleme sorumluluklarının merkezi ve yerel otoritelerce harfiyen yerine getirileceğine olan güvene bağlı kalınarak, dava konusu işlemde kamu yararı ve mevcut yasal düzenlemeler açısından sakınca bulunmadığı belirtilmiştir.

Yukarıda sözü edilen rapordan, altın madenciliğinde, liç işleminde kullanılan siyanür ve ortaya çıkacak diğer ağır metallerin çevre ve insan sağlığı için olumsuz etkiler yaratacak olası bir risk ve tehdit unsuru oluşturduğu, özellikle çok kuvvetli bir zehir olan siyanürün toprağa, suya ve havaya karıştığı zaman her türlü canlı açısından zararlı olduğu, dolayısıyla proses gereği atık barajlarına pompalanan siyanürlü atıkların, geçirimsiz olarak planlanan bu atık barajlarından oluşabilecek sızıntılar nedeniyle su kaynaklarına ve diğer kullanım alanlarına ulaşma olasılığı bulunduğu ve siyanürlü altın madeni işletilmesinde risk unsurunun ön plana çıktığı, ayrıca aynı risk sebebiyle bu bölgelerdeki flora ve faunanın da bozulma tehdidi altında kaldığı anlaşıldığından, siyanürün insan sağlığı ve çevre açısından çok büyük bir risk oluşturması karşısında daha da duyarlı olunması zorunludur.

Çevre, doğal ve yapay unsurları içinde barındıran ve her türlü insan faaliyetinin yer aldığı belirli dengelerle varlığını sürdürmektedir. Sistemi oluşturan denge unsurlarının yitirilmesi halinde çevrede meydana gelecek bozulmaların canlılar üzerinde yıkıcı etkilere yol açacağı ve çevre kirliliğini oluşturacağı tabiidir. Canlı yaşamın en önemlisi olan insan yaşamının sağlıklı, dengeli bozulmamış bir çevrede sürdürülmesi esastır. İnsan yaşamının korunması bir öncelik olduğuna göre insanın doğal yaşam temelinin korunması ve geliştirilmesi gerekmekte ve çevrenin korunması insan yaşamının vazgeçilmez bir unsuru olmaktadır. Bu durumda yukarıdaki saptamalardan hareketle dava konusu altın madeni işletme yönteminin yarattığı sakıncaların doğrudan ve dolaylı olarak insan yaşamı ile ilgili olması karşısında, belirtilen

Anayasa ve yasa hükümleri de dikkate alınarak dava konusu idari işlemin yargısal denetiminde öncelikle kamu yararı ve bu kavramdaki önceliklerin irdelenmesi gerekmektedir.

İşletmecinin iyi niyeti, önlemlerin titizce denetlenmesi gibi kavramlara bağlı kalınarak faaliyet sonucunda elde edilecek ekonomik değer, doğada ve doğrudan veya dolaylı olarak insan yaşamı üzerindeki risk faktörünün gerçekleşmesi halinde meydana getireceği tahribatın karşılaştırılması halinde kamu yararının öncelikle insan yaşamı lehine değerlendirilmesi doğaldır. Siyanür liçi yöntemi ile altın madeni işletilmesinde işletmeciyi ve yapılacak olan denetime duyulan güvene bağlı olarak risk olasılığının azalacağından söz etmek mümkün değildir.

Yukarıdaki teknik ve hukuk belirlemeler karşısında, insanın yaşama hakkını ve devletin de çevre sağlığını koruma, çevre kirlenmesini önleme, herkesin hayatını beden ve ruh sağlığı içerisinde sürdürmesini sağlama ödevlerini dikkate aldığımızda, Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) ve bilirkişi raporlarında da öngörülen olası risk faktörleriyle çalışan ve bu riskin gerçekleşmesi halinde doğrudan veya çevrenin bozulması ile dolaylı olarak insan yaşamını etkileyeceği kesin olan siyanür liçi yöntemi ile altın madeni işletilmesine izin verilmesi yolundaki dava konusu işlemde kamu yararına uygunluk bulunmamaktadır.

Bu durumda, davanın reddi yolunda verilen İdare mahkemesi kararında isabet görülmemiştir.

SONUÇ : Açıklanan nedenlerde İzmir 1. İdare Mahkemesinin 2.7.1996 günü, E:1994/643 K: 1996/583 sayılı kararının bozulmasına, 503.500 lira karar harcı ile fazladan yatırılan 376.200 lira harcın temyiz isteminde bulunana iadesine dosyanın adı geçen mahkemeye gönderilmesine 13.5.1997 gününde oybirliğiyle karar verildi.